

ISSN 2076-586X

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

**ВІСНИК
ЧЕРКАСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Науковий журнал

Виходить 40 разів на рік

Заснований у березні 1997 року

№ 32 (285). 2013

Черкаси - 2013

**Засновник, редакція, видавець і виготовлювач –
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 16161-4633ПР від 11.12.2009**

Матеріали «Вісника» присвячені актуальним психолого-педагогічним та соціально-економічним проблемам вищої і середньої школи й післядипломної освіти. У публікаціях досліджуються: різні аспекти професійної освіти; проблеми організації навчання та виховання студентської та учнівської молоді; формування компетентності фахівця; проблеми освітнього менеджмента; аналізується міжнародний і вітчизняний досвід професійної підготовки.

Наукові статті збірника рекомендовані викладачам вищої школи, аспірантам, студентам, вчителям, а також усім, хто цікавиться психолого-педагогічною та соціально-економічною проблематикою професійної освіти.

Постановою президії ВАК України від 10.02.2010 р. № 1-05/1 (Бюлетень ВАК України, 2010. – №3) журнал включено до переліку наукових фахових видань зі спеціальності «Педагогічні науки».

Випуск № 32 (285) наукового журналу Вісник Черкаського університету, серія педагогічні науки рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 1 від 29.08.2013 року.)

Журнал реферується Українським реферативним журналом «Джерело» (засновники: Інститут проблем реєстрації інформації НАН України та Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського) та Реферативним журналом Всеросійського інституту наукової і технічної інформації РАН (ВІНТИ РАН).

Головна редакційна колегія:

Кузьмінський А.І. чл.-кор. НАПН України, д.пед.н., проф. (головний редактор); *Боєчко Ф.Ф.* чл.-кор. НАПН України, д.б.н., проф. (заступник головного редактора); *Тарасенкова Н.А.* д.пед.н., проф. (заступник головного редактора); *Луценко Гр.В.* к.ф.-м.н., доц. (відповідальний секретар); *Біда О.А.* д.пед.н., проф.; *Головня Б.П.* д.т.н., доц.; *Гусак А.М.* д.ф.-м.н., проф.; *Драч О.О.* д.і.н., доц.; *Жаботинська С.А.* д.філол.н., проф.; *Кукурудза І.І.* д.е.н., проф.; *Лизогуб В.С.* д.б.н., проф.; *Марченко О.В.* д.філос.н., проф.; *Мінаєв Б.П.* д.х.н., проф.; *Морозов А.Г.* д.і.н., проф.; *Перехрест О.Г.* к.і.н., проф.; *Поліщук В.Т.* д.філол.н., проф.; *Савченко О.П.* к.пед.н., проф.; *Селіванова О.О.* д.філол.н., проф.; *Соловійов В.М.* д.ф.-м.н., проф.; *Чабан А.Ю.* д.і.н., проф.; *Архипова С.П.* к.пед.н., проф.

Редакційна колегія серії:

Тарасенкова Н.А., д.пед.н., проф. (відповідальний редактор); *Біда О.А.*, д.пед.н., проф. (заступник відповідального редактора); *Касярум Н.В.*, к.пед.н., доц. (відповідальний секретар); *Бурда М.І.*, д.пед.н., проф., академік НАПН України; *Градовський А.В.*, д.пед.н., проф.; *Десятов Т.М.*, д.пед.н., проф.; *Євтух М.Б.*, д.пед.н., проф., академік НАПН України; *Катська А.Й.*, д.пед.н., проф.; *Кондрашова Л.В.*, д.пед.н., проф.; *Король В.М.*, к.пед.н., проф.; *Крилова Т.В.*, д.пед.н., проф.; *Маюва І.Є.*, д.пед.н., проф. (Росія); *Мельников О.І.*, д.пед.н., проф. (Білорусь); *Мілушев В.Б.*, доктор, проф. (Болгарія); *Ничкало Н.Г.*, д.пед.н., проф., академік НАПН України; *Расчотіна С.О.*, д.пед.н., проф. (Росія); *Савченко О.П.*, к.пед.н., проф.; *Семеріков С.О.*, д.пед.н., проф.; *Скафа О.І.*, д.пед.н., проф.; *Симоненко Т.В.*, д.пед.н., проф.; *Шпак В.П.*, д.пед.н., проф.; *Акуленко І.А.*, д.пед.н., доц.; *Архипова С.П.*, к.пед.н., проф.; *Грабовий А.К.*, к.пед.н., доц.; *Гриценко В.Г.*, к.пед.н., доц.; *Демченко О.Г.*, к.ф.-м.н., доц.; *Майборода Г.Я.*, к.пед.н., доц.

За зміст публікації відповідальність несуть автори.

Адреса редакційної колегії:

18000, Черкаси, бульвар Шевченка, 81,
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького,
кафедра педагогіки вищої школи і освітнього менеджменту. Тел.(0472) 33-10-96

9. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : [підручник] / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
10. Солсо Р. Л. Когнитивная психология / Р.Л. Солсо. – М. : Тривола, 1996. – 598 с.
11. Тураева З. Я. Текст: структура и семантика : [учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2103 «Иностранный язык»]. – М. : Просвещение, 1986. – 127 с.
12. Халеева И. И. «Лингвауни» – вклад в культуру мира / И. И. Халеева // Лингвауни : Третья международная конференция ЮНЕСКО. – М., 2000. – С. 38-45.
13. Rivers, W.M. Teaching Foreign-Language Skills / W.M. Rivers. – Chicago : The University of Chicago Press, 1968. – 403 p.
- Одержано редакцією 18.09.2013
Прийнято до публікації 12.10.2013

Аннотация. *Вовк Е. И. Особенности обработки учебного материала в коммуникативно-когнитивном подходе. В статье рассматривается методико-педагогическая проблема организации и обработки учебного материала в процессе формирования коммуникативно-когнитивной компетентности будущих филологов. В качестве коммуникативной и когнитивной основы общения выделяются ситуации, содержащиеся в базовом тексте. Предлагаются принципы обработки учебного материала, способствующие глубинному пониманию текста.*

Ключевые слова: *коммуникативно-когнитивная компетентность, принципы обработки учебного материала, методика диалогической интерпретации, анализ текста.*

Summary. *Vovk O. I. Specific features of processing material under study within the framework of communicative and cognitive approach. The article deals with the problem of organization and processing the material under study while developing communicative and cognitive competence of future philologists. In the focus of attention is a text – a linguistic unit dialogically integrated into the semiotic universe of culture and reflecting psycho-mental activity of a speaker. It is considered to be an interagent of communication between an author and a recipient. A text comprises the situations that are looked upon as a basis for communication. In its turn a text is viewed by students as a model of communication. The processing of information contained in a text is stipulated by the corresponding principles that are conducive for a better understanding of its sense. Among these the following should be mentioned: the principle of interpretation, the principle of apperception, the cognitive principle, the principle of orientation on a cognitive textual prototype, the principle of stimulation of mental imagery, the principle of orientation on developing cognitive abilities of structuring information, the principle of realization of cognitive, intellectual and epistemological styles and strategies, the heuristic principle, the principle of stimulation of students' cognitive and mental activity.*

Key words: *communicative and cognitive competence, principles of processing of information, methods of dialogical interpretation, analysis of a text.*

УДК 371

І. А. Волошук

УДОСКОНАЛЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ЗАСОБАМИ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ГІМНАЗІЇ

У статті розглянуто проблему формування компетентності вчителя в умовах методичної роботи гімназії.

Ключові слова: *професійна компетентність, вчитель, гімназія, методична робота.*

Постановка проблеми. Кардинальні зміни в освітньому просторі демонструють значущість професіоналізму педагогічних кадрів. Тому одним із пріоритетних напрямів удосконалення освіти є оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу для розвитку творчих здібностей, навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти та самореалізації особистості. З цього приводу все більше уваги надається проблемі формування професійної компетентності, що базується на сучасних

вітчизняних і світових педагогічних концепціях і теоріях. Професійно значимі якості педагога розглядалися вченими протягом тривалого часу і визначили зміст професійної компетентності, а також умови її становлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання професіоналізації і набуття досвіду практичної діяльності розглядаються вченими з позиції професійної компетентності спеціаліста (М. Кривцов, О. Молчанов, В. Олійник, М. Поташник, В. Сластьонін, Т. Сущенко). З теоретичної точки зору різними авторами визначені основні параметри педагогічної компетентності, представлена структура, визначена класифікація компетентності. К. Ангеловські визначив структуру професійної через педагогічні вміння. І. Лаптева розділяє компетентності на ключову, базову і спеціальну.

Мета статті полягає у розкритті можливостей форм, методів та засобів методичної роботи гімназії у підвищенні рівня компетентності вчителів.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна професія є одночасно перетворюючою та управляючою. Для того, щоб управляти розвитком особистості треба бути компетентним. Поняття «компетенції» і «компетентності» системні, багатокомпонентні і багатофункціональні. Вони характеризують властивості людини-фахівця в окремій галузі, володіння певними знаннями та здібностями, що дозволяють їй обґрунтовано судити про цю галузь знань і ефективно діяти в ній. Компетенція – це сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), які є заданими до відповідного кола предметів і процесів та необхідними для якісної продуктивної дії по відновленню до них. Компетенція – добра обізнаність із чим-небудь; компетенція – це володіння людиною відповідною компетенцією, що містить її особистісне ставлення до предмета діяльності.

Дослідження Л. Виготського, С. Рубінштейна, О. Леонтьєва показують, що професіоналізм, формування професійної особистості включає в себе не тільки засвоєння певного обсягу знань, умінь та навичок, але і формування складних психічних систем регуляції соціальної поведінки особистості, властивого представникам даної професії, накопичення професійного досвіду і формування здатності до подальшого його поглиблення і розвитку.

Компетентність представляє складний синтез когнітивного, предметно-практичного та особистого досвіду. Компетентність як властивість індивіда існує в різноманітних формах: в якості ступеня вмілості; способу особистісної самореалізації (звичка, спосіб життєдіяльності, захоплення); якогось результату саморозвитку індивіда або форми прояву здатності.

Природа компетентності така, що вона, будучи продуктом навчання, що не прямо впливає з нього, а є швидше наслідком саморозвитку індивіда, його не стільки технологічного, скільки особистісного зростання, наслідком самоорганізації та узагальнення діяльнісного та особистісного досвіду. Компетентність – це спосіб існування знань, умінь, освіченості, які сприяють особистісної самореалізації, знаходженню вихованцем свого місця у світі. Внаслідок чого це утворення є високо мотивованим, особистісно орієнтованим, воно забезпечує максимальну реалізацію особистісного потенціалу, визнання особистістю оточуючими і власної значущості.

В особистісно орієнтованому процесі змінюється роль і потреби вчителя. Роль вчителя полягає у забезпеченні розвитку особистості учнів, активізуючи їх розум, свідомість учнів, спонукаючи до творчої діяльності. Реалізувати цю задачу можливо за допомогою компетентнісного підходу, який дає можливість забезпечити всебічний, рівномірний, вільний і гармонійний розвиток школяра. Саме цей підхід має визначальне значення у розвитку потенційних особливостей дитячої особистості, її здібностей. Ускладнення задач, які стоять перед сучасним вчителем, і вирішення навчальних проблем з позиції компетентнісного підходу передбачає необхідність динаміки рівня компетентності кожного вчителя від низького до більш високого.

Сьогодні актуальні пошуки шляхів і засобів підвищення рівня компетентності вчителя відбуваються в практиці роботи загальноосвітньої школи і різних її типів. Одним із важливіших засобів, які позитивно впливають на динаміку рівня компетентності вчителів гімназії, є раціонально і педагогічно грамотно організована методична робота. Найбільша увага приділяється: переліку, визначенню і засобам оцінки необхідних компетенцій; методам і формам, які дозволяють перевести акцент зі знань на практичні вміння; збагаченню і переструктуруванню змісту методичної роботи.

Управління науково-методичною роботою сьогодні полягає в максимальному використанні творчого потенціалу молодих вчителів, у переорієнтуванні їх від дисципліни виконання до дисципліни самостійного й творчого мислення. Аналіз існуючої організації методичної роботи в школі показав, що її ефективність залежить від чіткості планування, організації, контролю, від чіткості координації дій директора, завучів, керівників методичних об'єднань. Безумовно, необхідною умовою інноваційного потенціалу закладу є творчий потенціал учителя. Творча діяльність – це природний стан вчителя, унаслідок чого в школі складається багатокомпонентна структура методичної роботи, у якій ефективність роботи методичних об'єднань доповнюється ініціативними групами, творчими лабораторіями, динамічними методичними об'єднаннями, школами методичної майстерності, школами вчителів-початківців. За вимогами інноваційної освіти на сучасному етапі розвитку педагогіки внутрішньо шкільна методична робота розглядається в контексті системного, програмно-цільового, особистісно орієнтованого, дослідного, диференційованого та компетентнісного підходів. Головна функція методичної освіти вчителів за такими підходами полягає у «створенні умов для цілісного проявлення, розвитку та самореалізації суб'єктів освітнього процесу» [1, с. 15]. Підвищення рівня компетентності вчителів потребує такої побудови методичного процесу, за якої в кожній його ситуації проявляються найважливіші функції особистості: вибір цінностей, рефлексія смислу власної діяльності, реалізація здібностей і задатків. Особистість розвивається лише тоді, коли відчуває себе потрібною в усіх умовах життєдіяльності. Здійснення особистісно орієнтованої ситуації в системі методичного навчання створює такий підхід до його організації, за якого цілі методичної роботи, зміст навчального матеріалу, форми спілкування керівників і учителів у ході неї працюють на головне призначення: зробити вчителя активним суб'єктом методичного процесу.

Багатокомпонентна структура методичної роботи є ефективним засобом розвитку компетентнісного потенціалу учителів, оскільки розв'язує ряд завдань: забезпечує засвоєння й використання інноваційних методів інноваційного навчання школярів; виявляє, пропагує та реалізує нові підходи до навчання і виховання; створює умови для ідентифікації вчителів з розвинутою креативністю; сприяє напрацюванню й реалізації ефективних ідей, нових елементів педагогічного процесу, підвищує їх творчий професійний статус, створює професійні інструменти розвитку школи. З огляду на склад методичних об'єднань і груп, зміст їхньої роботи має переважно навчально-методичний характер. Якісна перебудова педагогічного мислення, спрямування вчителя на активне впровадження інновацій у навчально-виховний процес можливі лише за умови активної дослідницької діяльності, критичного осмислення здобутків класичної та сучасної дидактики, досягнень педагогічного досвіду. Цьому сприяють активні й інтерактивні форми методичної роботи, яка проводиться в межах презентацій творчих лабораторій і під час практичних занять на основі аналізу й самоаналізу діяльності, моделювання фрагментів уроків, психологічних тренінгів, експертної оцінки шляхів реалізації визначеної проблеми. Такі форми методичної роботи спонукають учителя до розвитку вмінь передачі інформації, прогнозування, встановлення контактів з учасниками діалогу. Після співпраці досвідчених і молодих педагогів з'являються якісно нові або оновлені форми, методи, засоби, технології.

У результаті такої діяльності вчителі усвідомлюють, що професійна діяльність включає в себе набуття конкретних умінь у галузі педагогічної техніки, педагогічної комунікації, полягає у сформованості власного педагогічного інструментарію, завдяки якому діяльність вчителя буде націлена на зміни конкретного учня.

Однією із форм реалізації компетентнісного підходу до організації методичної роботи, засвоєння наукових основ практичної діяльності та підвищення рівня компетентності вчителів є школа передового досвіду, яка створюється за наявності в педагогічному колективі одного чи кількох учителів-майстрів педагогічної праці, носіїв передового педагогічного досвіду. Практика показує, що найбільш ефективною робота таких шкіл є тоді, коли в кожній з них навчається 3–5 педагогів, які потребують методичної допомоги. У ході спостереження за уроками, бесідами вони знайомляться з методами та прийомами свого керівника, спільно складають педагогічні плани, вивчають літературу з окремих питань, здійснюють взаємне відвідування уроків тощо. Практикується роз'яснення керівником школи суті та специфічних особливостей досвіду його роботи, практичні заняття, у процесі яких слухачі школи вчать застосовувати досвід, що вивчається. Керівник школи відвідує уроки, позакласні заняття вчителів – слухачів школи задля ознайомлення з їхньою роботою та надання їм допомоги в практичному конструюванні уроків. Таке творче співробітництво допомагає вдосконалювати роботу не лише слухачів школи, але й її керівника. забезпечення вмій знаннями, операціоналізація «компетентнісного стандарту» відбувається в майстер-класах, які ведуть найбільш досвідчені, творчо працюючи педагоги.

Майстер-класи відіграють значну роль у підвищенні рівня компетентності вчителів, які працюють над удосконаленням методики проведення уроку під умовним девізом: «Кожний урок – відкритий». Орієнтовними темами роботи майстер-класів є «Методи і прийоми уроку, зорієнтовані на формування творчої особистості», «Прийоми мотивації та стимулювання навчальної діяльності учнів, що використовуються на уроках математики (рідної мови, фізики, іноземної мови тощо)», «Урахування індивідуальних особливостей дитини в процесі навчання», «Диференційований підхід до планування уроку», «Створення ситуацій успіху в організації навчальної діяльності школярів», «Боротьба за раціональне використання навчального часу уроку, попередження перевантаження учнів домашнім завданням», «Реалізація міжпредметних зв'язків у процесі навчання», «Створення на уроці сприятливої психолого-педагогічної атмосфери», «Розвиток ініціативи та творчості учнів на уроках», «Удосконалення методичної підготовки» тощо.

Ми виходили з того, що різноманітність тематики, форм, методів і засобів роботи майстер-класів слугує важливою основою для відпрацювання кожним вчителем «компетентнісного стандарту» й умінь його практичної реалізації. З метою перевірки цього припущення нами вивчалися можливості майстер-класів у підвищенні рівня компетентності вчителів. У гімназії вчителям пропонувалося обрати групи компетентностей, які потребують спеціальної роботи щодо підвищенню їх сформованості. Дані занесені в таблицю 1. З таблиці 1 видно, що найбільші утруднення викликають у вчителів питання підготовки учнів до саморозвитку і самоосвіти, до продуктивної творчої діяльності. З метою усунення вузьких місць і підвищення рівня їх компетентності, були запропоновані на заняттях в майстер-класах фрагменти уроків продуктивного навчання. Мета занять полягала в тому, щоб зусилля вчителів направити на відпрацювання груп компетентностей, які визивають особливу потребу в їх вдосконаленні. До цих компетентностей відносять: саморозвиток, самоосвіта, продуктивна творча діяльність. Саме внесення творчості до методичного процесу створює умови для формування високого рівня компетентності вчителів.

Таблиця 1

Порівняльні результати сформованості компетентностей учителів (у %)

	В цілому по Україні	В гімназії
соціальна	18 %	24 %
полікультурна	12 %	21 %
комунікативна	15 %	15 %
інформаційна	5 %	6 %
саморозвитку і самоосвіти	35 %	28 %
продуктивної творчої діяльності	15 %	6 %

Методична робота повинна будуватися диференційовано, впливаючи на індивідуальність кожного вчителя й одночасно охоплюючи весь колектив. Ця робота має цінність щодо розвитку компетентнісного стилю діяльності вчителя. Моделюючи педагогічну діяльність, внутрішньо спонукаючи себе до активності, соціальної творчості, вчитель накопичує власний творчий потенціал. У таких умовах відбувається формування особистості вчителя, орієнтованого на високо професійні досягнення.

Висновки. Традиційна методична система не сприяє розвитку компетенції сучасного вчителя. Тому одним із шляхів формування компетентнісного вчителя є реструктуризація методичної роботи. Оновлення мають зазнати всі форми методичної роботи на концептуальному рівні: цілі, зміст, технології, засоби. В процесі професійної підготовки має здійснюватись включення педагогів у суб'єкт-суб'єктні взаємини як ознаку особистісно-орієнтованого навчання. Розробка форм і технологій методичної підготовки має бути спрямована на розвиток компетенцій самовдосконалення, продуктивного творчого навчання учителів.

Список використаних джерел

1. Ангеловски К. Учителя и инновации : книга для учителя / Крсте Ангеловски ; пер. с макед. В. П. Диденко. – М. : Просвещение, 1991. – 159 с.
2. Маркова А. К. Психология профессионализма / Аэлита Капитоновна Маркова. – М. : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 280 с.
3. Остапчук Е. Е. Организация научно-методической работы в лицее. Ориентиры новой педагогической парадигмы / Елена Евгеньевна Остапчук. – Кривой Рог, 2000. – 132 с.
4. Педагогический словарь : в 2 т. – М. : АПН РСФСР, 1960. – Т. 2. – 766 с.

Одержано редакцією 21.09.2013

Прийнято до публікації 12.10.2013

Аннотация. *И. А. Волощук. Усовершенствование уровня профессиональной компетентности учителя средствами методической работы в гимназии. В статье рассматривается актуальная проблема формирования компетентности учителя в условиях методической работы гимназии. Традиционная методическая система школы, направленная на повышение профессионализма учителей, уже не содействует развитию компетентности современного учителя. Поэтому одним из путей формирования компетентностного учителя является реструктуризация методической работы. Обновление должны испытать все формы методической работы на концептуальном уровне: цели, содержание, технологии, средства. В процессе профессиональной подготовки должно осуществляться включение педагогов в субъект-субъектные взаимоотношения как признак личностно ориентированного обучения. Разработка форм и технологий методической подготовки должна быть направлена на развитие компетенций самоусовершенствования, производительной творческой учебы учителей. Методическая работа должна строиться дифференцированно, влияя на индивидуальность каждого учителя и одновременно охватывая весь коллектив.*

Ключевые слова: профессиональная компетентность, учитель, гимназия, методическая работа.

Summary. *Voloshuk I. A. Improvement of level of professional competence of teacher by facilities of methodical work in high school. In the article is examined the issue of the day forming of*

competence of teacher in the conditions of methodical work of high school. The traditional methodical system of school, directed on the increase of professionalism of teachers, already does not assist to development of competence of modern teacher. Therefore one of ways of forming of competence teacher is restructuring of methodical work. The update must be tested by all forms of methodical work at conceptual level: aims, maintenance, technologies, facilities. In the process of professional preparation the inclusion of teachers in subject-subjekt relations as sign of the personality oriented teaching must be carried out. Development of forms and technologies of methodical preparation must be directed on development of jurisdictions of self-perfection, productive creative study of teachers. Methodical work must be built it is differentiated, affecting individuality of every teacher and simultaneously engulfing all collective.

Key words: professional competence, teacher, high school, methodical work.

УДК 371.13:54(07)

А. К. Грабовий

МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ХІМІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ХІМІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті висвітлено методика підготовки майбутніх вчителів хімії до організації та проведення хімічного експерименту в загальноосвітніх навчальних закладах. Експериментальна підготовка майбутніх учителів хімії базується на посиленні професійного спрямування навчального процесу з методики навчання хімії, цілеспрямованого формування відповідних умінь і навичок студентів. Експериментальні дані свідчать про позитивну динаміку змін рівнів знань та експериментальних умінь і навичок студентів щодо організації та проведення хімічного експерименту в загальноосвітніх навчальних закладах, що настали завдяки використанню розробленої методики підготовки студентів до цього виду діяльності.

Ключові слова: методика, підготовка майбутніх вчителів хімії, хімічний експеримент, загальноосвітні навчальні заклади, професійне спрямування навчального процесу з методики навчання хімії.

Постановка проблеми. Хімія – експериментально-теоретична наука, тому при вивченні її основ важливу роль відіграє хімічний експеримент як складова частина навчально-виховного процесу, важливий метод і засіб навчання, засіб наочності, зміст освіти. Реалізація експериментальної частини навчання хімії вимагає від майбутнього вчителя хімії всебічної професійної підготовки, глибокого розуміння змісту, мети та завдань хімічного експерименту в навчально-виховному процесі, творчої активності у застосуванні ефективних методів навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел показав, що різноманітні питання підготовки майбутніх учителів хімії щодо використання хімічного експерименту в загальноосвітніх навчальних закладах досліджували І. В. Горева, Е. Г. Злотников, Н. А. Прибора, Е. В. Саваст'янова та інші. Дослідники вивчали питання труднощів учителів хімії щодо використання в навчальному процесі хімічного експерименту, ролі експерименту на початковому етапі підготовки студентів в педагогічних інститутах, формування у студентів узагальнених умінь з методики проведення різних видів шкільного хімічного експерименту в процесі безперервної підготовки студентів хіміко-педагогічних ВНЗ до організації і проведення хімічного експерименту, ролі спецпрактикуму «Техніка і методика хімічного експерименту» в узагальненні та поглибленні експериментальних знань та умінь, одержаних студентами під час вивчення базових хімічних дисциплін, формування готовності студентів щодо використання хімічного експерименту в навчанні школярів.

Таким чином, проблема підготовки майбутніх учителів щодо використання хімічного експерименту в загальноосвітніх навчальних закладах актуальна, але

CONTENTS

<i>Akulenko I. A.</i> Historical and pedagogical aspects of methodical training of future teachers of mathematics (the end of the XVIII – beginning of XX century).....	3
<i>Ardashova Yu. I.</i> Methods self-educations in professional activity of specialist on social work.....	9
<i>Bogdanova A. V., Glazova V. F.</i> Integration of features of professional activity into educational process.....	14
<i>Vovk O. I.</i> Specific features of processing material under study within the framework of communicative and cognitive approach.....	18
<i>Voloshuk I. A.</i> Improvement of level of professional competence of teacher by facilities of methodical work in high school.....	24
<i>Grabovy A. K.</i> The methods of preparation of the future teachers of chemistry for the organizing and conducting of chemical experiment in general education institutions.....	29
<i>Demchenko I. I.</i> The variability and the priority of choice of a model of accessible and qualitative primary inclusive education.....	35
<i>Derevianko O. V.</i> Analysis of results of research and experimental verification and evaluation of efficiency of the developed technology of formation of professional competence of future mining engineers.....	42
<i>Dutka A. I.</i> Conceptual approaches to forming of professional competence of future specialists in profession-technique educational establishments in the conditions of modern economic reality.....	51
<i>Engalicheva A. V.</i> Formation on the lessons of moral-emotional atmosphere as a necessary condition of preparation of students to work with the pedagogical neglected students.....	58
<i>Ishuk V., Shapran O.</i> Pedagogical planning of physical education in professional preparation of future teachers.....	62
<i>Kasyarum O. P.</i> Preparation of specialists of banking from disciplines of the applied mathematical direction.....	67
<i>Clochco A. O.</i> Integrative and intersubject approaches in the process of professional preparation of future teachers of initial classes.....	74
<i>Condrashov M. M.</i> Strategy of forming of professional position of future teachers in the process of design of role situations in educational activity.....	78
<i>Kryshnal A. O.</i> Structural characteristics of the notion technology of project education' in the context of future specialists of fire safety professional education.....	83
<i>Onipko V.</i> Forming of competence of future teacher of nature-science disciplines for type school.....	89
<i>Pavlov-Yu. O.</i> Methodical bases of correction-activity support of future specialists of restaurant service in forming of theoretical and practical foundation of professional competence in vocational school.....	96
<i>Paškalenko V. V.</i> Teaching literature in Ryumin's pedagogical works (XIX th – XX th century).....	104